

ІНВЕСТИЦІЇ В ІННОВАЦІЇ – ЗАПОРУКА ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В УКРАЇНІ

*А. Л. ДЕНЕГА,
старший науковий співробітник
НДЦ "Миколаївагропромпродуктивність"
В. М. ЧОРНОРИБЧЕНКО,
науковий співробітник
НДЦ "Миколаївагропромпродуктивність"*

Розглянуто базові поняття про інновації та інвестиції, доведено неможливість запровадження інновацій без інвестицій, проаналізовано державні програми розвитку сільського господарства. Також запропоновано шляхи покращення розвитку АПК.

Ключові слова: інновації АПК, інвестиції АПК, розвиток АПК, фінансування АПК, АПК України, інновації в Україні, інвестиції в Україні.

Постановка проблеми. Україну в світі визнають потенційним лідером з виробництва зернових, цукру, соняшникової олії, м'яса, а також молочних продуктів. Сільське господарство нашої країни має надзвичайно великий потенціал, проте використати його в повному обсязі неможливо. Адже світовий ринок диктує ціни на продукцію сільського господарства в Україні, а собівартість продукції часто перевищує дохід від реалізації. На жаль, створені відповідні цільові програми розвитку сільського господарства та агропромислового комплексу не виконані належним чином, оскільки бракує коштів на передбачені заходи та закупівлю нової техніки. Важливу роль у покращенні ситуації АПК відіграють інновації. Так, якщо переймати досвід зарубіжних країн, використовувати інноваційні технології й устаткування, то вихід на міжнародний ринок торгівлі забезпечить розвиток і піднесення економіки України. При цьому мають значення обсяги інвестицій. Якими б не були грандіозними запропоновані проекти, без достатнього фінансування поставлена мета залишиться не досягнутою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Над проблемами розвитку сільського господарства та пошуком інноваційних варіантів їх вирішення працювали такі відомі вітчизняні й закордонні вчені, як Б. Данилишин, І. Іртищева, Л. Курило, О. Мазуренко, А. Сидорова, В. Тарасевич, С. Тивончук, І. Федун, Ю.Шпак, О. Шпикуляк, О. Шубравська та інші [1 – 3].

Проте інноваційна діяльність в сільському господарстві без інвестицій неможлива в Україні. Проблеми інвестиційних процесів були пріоритетними у дослідженнях відомих вчених, серед яких В. Бернс, Г. Бірман, О. Гаврилюк, М. Герасимчук, П. Лайко, П. Саблук, А. Фукс, С. Шмідт.

Лише достатнє інвестування в інноваційні проекти стане запорукою економічного зростання сільського господарства в Україні.

Мета дослідження – довести необхідність збільшення інвестицій в інновації у сільському господарстві, а також запропонувати шляхи покращення розвитку АПК.

Виклад основного матеріалу. Важливу роль у розвитку економік світу відіграють інновації. Україна також стає на шлях інноваційних зрушень. Саме тому для початку потрібно розглянути основні нові поняття, що нині набули поширення в науці та практиці. Наприклад, інноваційна аграрна економіка – охоплює пошук, підготовку та реалізацію інвестицій в сільське господарство. Тепер новації з'являються не стихійно, їх аналізують, вибирають і впроваджують спеціальні відповідальні органи. Також процес ресурсозбереження стає реальним. Державна інноваційна аграрна політика являє собою сукупність форм і методів діяльності держави. Вона орієнтована на створення соціо-економіко-екологічної складової та правових умов для впровадження інновацій та нано-технологій.

Основною метою інноваційного процесу в Україні виступає концентрація ресурсів у напрямках, що стимулюють прискорення науково-технічного прогресу. Важливу роль відіграє використання об'єктів інтелектуальної власності (ОІВ). Ними виступає інноваційна продукція (нові технології, машини, сорти і гібриди сільськогосподарських культур, високопродуктивні породи тварин), а також пропозиції щодо їх використання. Здатність сільського господарства здійснювати інноваційну діяльність визначається інноваційним потенціалом, а також сукупністю умов реалізації інновацій.

Інноваційний потенціал сільського господарства характеризує готовність галузі до реалізації програм інноваційних стратегічних змін. А залежить він від параметрів організаційних структур менеджменту, кваліфікації промислово-виробничого персоналу і зовнішніх умов діяльності. Інноваційний потенціал виражає спроможність виробляти наукоємну продукцію, яка б відповідала стандартам світового ринку.

Інноваційне забезпечення розвитку сільського господарства полягає у створенні відповідних інноваційних інфраструктур, використання новітніх і вітчизняних конкурентоспроможних технологій, послуг та продукції. Велику роль відіграють й організаційно-технічні рішення адміністративного, виробничого та комерційного характеру щодо забезпечення конкурентоспроможності галузі [1].

Інноваційна діяльність у сільському господарстві – це комплексний процес створення більш продуктивних високоврожайних сортів, худоби, високопродуктивних та екологічних сільськогосподарських машин і агрегатів, а також впровадження ефективних організаційно-економічних, управлінських та техніко-технологічних рішень, що схематично відображено на рисунку 1.

Ефективність агропромислового виробництва від впровадження інновацій визначається взаємодією наукової теорії та практики. Так, до прикладу, були створені програми з розвитку агропромислового комплексу України на 2001-2005 роки та 2006-2010 рр, державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року, стратегія розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року [2,3]. Саме аналіз цих програм, а також звіти про їх виконання, дають змогу порівняти рівень впровадження інновацій за вказаними роками. Завдяки таким програмам стає реальністю концепція переведення економіки України на інноваційний шлях розвитку сільського господарства.

Разом із тим, недостатнє фінансування аграрного сектору є гальмом поступального розвитку держави. При цьому виконання програм розвитку АПК належним чином стає неможливим. Найгірше те, що орендарі, які мають декілька сотень гектарів землі, не зацікавлені у розвитку власних сільськогосподарських територій. Адже витрати на обробіток землі, сівбу зернових, виплату заробітної плати персоналу, паливе для сільськогосподарської техніки не виправдані й значно більші за прибутки. До того ж світовий ринок пропонує мізерно малі ціни на вироблену сільськогосподарську продукцію. За високої врожайності продати власно вироблене зерно практично неможливо.

Важливого значення набуває й фінансування досліджень науковців, придбання нового устаткування, якого зазвичай бракує. Поряд із цими проблемами нагальним залишається збереження науково-технічного потенціалу. Низька вартість висококваліфікованої робочої сили зумовлює її міграцію за кордон. Таким чином, вітчизняні науковці не тільки не отримують гідної оплати, а й не мають фінансування для проведення досліджень. Звідси інвестиції допомогли б багатьом проектам стати реальними, а не лишитися на папері.

Пропонується звернути увагу на статистичні дані Держстату України, «Наукова та інноваційна діяльність 1990-2015» стосовно фінансування інноваційної діяльності народного господарства України [4] (табл.).

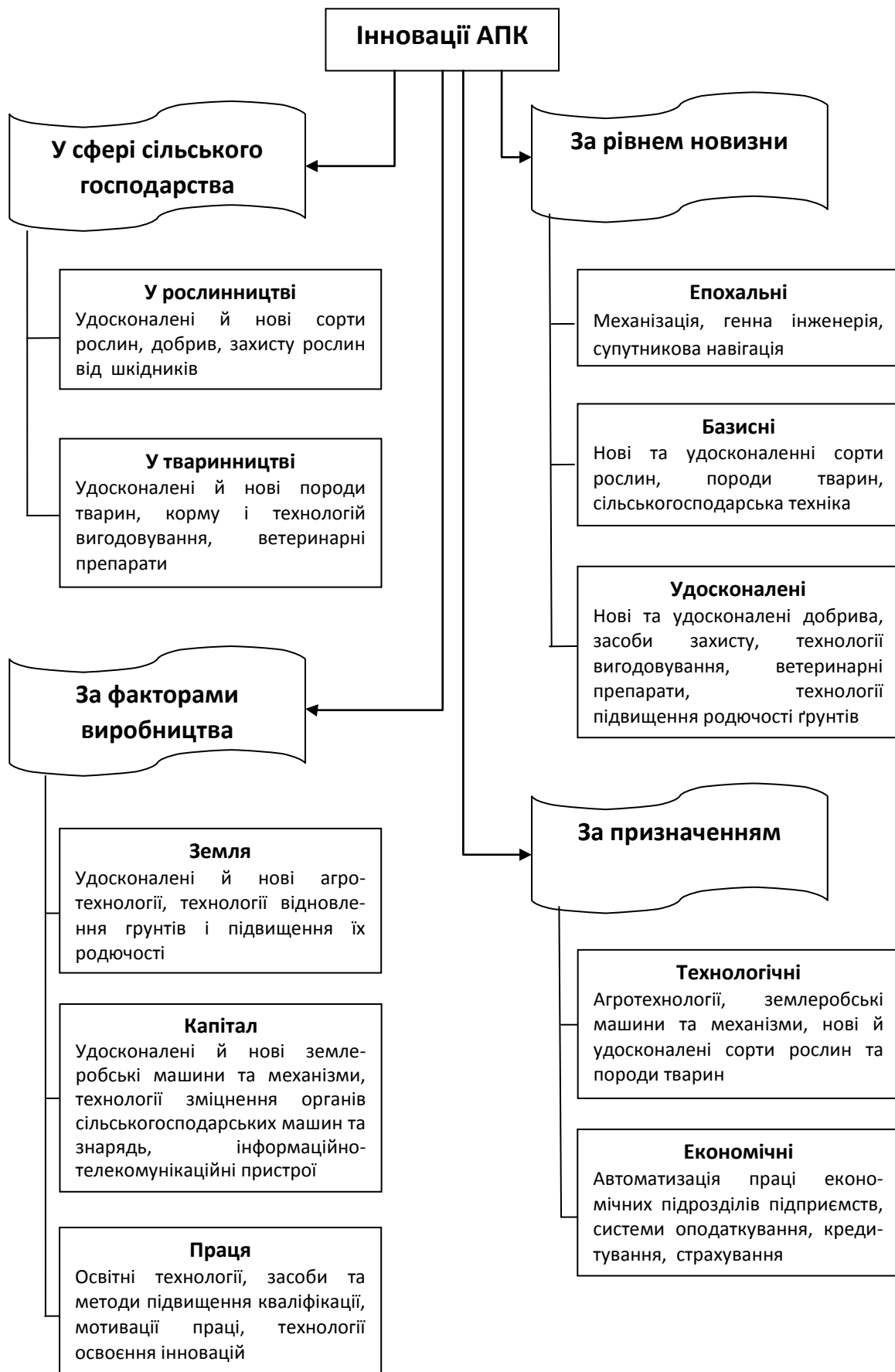

Рис.1. Інновації АПК (авторська розробка)

Таблиця

Джерела фінансування інноваційної діяльності народного господарства в Україні, млн грн

Рік	Загальна сума витрат	У тому числі за рахунок коштів							
		власних		вітчизняних інвесторів		іноземних інвесторів		інших джерел	
		усього	від заг. суми, %	усього	від заг. суми, %	усього	від заг. суми, %	усього	від заг. суми, %
2000	1757,1	1399,3	79,6	7,7	0,4	133,1	7,6	217,0	12,3
2001	1971,4	1654,0	83,9	55,8	2,8	58,5	3,0	203,1	10,3
2002	3013,8	2141,8	71,1	45,5	1,5	264,1	8,8	562,4	18,7
2003	3059,8	2148,4	70,2	93,0	3,0	130,0	4,2	688,4	22,5
2004	4534,6	3501,5	77,2	63,4	1,4	112,4	2,5	857,3	18,9
2005	5751,6	5045,4	87,7	28,1	0,5	157,9	2,7	520,2	9,0
2006	6160,0	5211,4	84,6	114,4	1,9	176,2	2,9	658,0	10,7
2007	10821,0	7969,7	73,7	144,8	1,3	321,8	3,0	2384,7	22,0
2008	11994,2	7264,0	60,6	336,9	2,8	115,4	1,0	4277,9	35,7
2009	7949,9	5169,4	65,0	127,0	1,6	1512,9	19,0	1140,6	14,3
2010	8045,5	4775,2	59,4	87,0	1,1	2411,4	30,0	771,9	9,6
2011	14333,9	7585,6	52,9	149,2	1,0	56,9	0,4	6542,2	45,6
2012	11480,6	7335,9	63,9	224,3	2,0	994,8	8,7	2925,6	25,5
2013	9562,6	6973,4	72,9	24,7	0,3	1253,2	13,1	1311,3	13,7
2014	7695,9	6540,3	85,0	344,1	4,5	138,7	1,8	672,8	8,7
2015	13813,7	13427,0	97,2	55,1	0,4	58,6	0,4	273,0	2,0

Зважаючи на наведене вище, можна стверджувати, що фінансування інноваційної діяльності в Україні з кожним роком змінювалося і не було сталим. Спостерігається негативне зменшення фінансування тоді, коли в країні була економічна криза. Також, як виявляється, іноземні інвестори лише у 2010, 2011, 2012 та 2013 роках виділяли найбільше коштів на інновації. Тоді як від вітчизняних інвесторів протягом усіх досліджуваних років не одержали більше 344,1 млн грн, що становить 4,5% від загальної суми фінансування. Найменше коштів було виділено останніми у 2013 році – 24,7 млн грн, або 0,3% від загальної суми фінансування. За рахунок інших джерел найкраще було профінансовано інноваційну діяльність у 2011 році – 6542,2 млн грн, або 45,6% від загальної суми фінансування, найменше у 2015 році – 273 млн грн, або 2% від загальної суми фінансування. Найбільше профінансовані інновації були за рахунок власних коштів, що підтверджує приклад останніх років – 13427,0 млн грн, або 97,2% від загальної суми фінансування. З іноземних джерел найкращим фінансування було у 2010 році – 2411,4 млн грн, або 30% від загальної суми фінансування. Найменше вони виділили коштів у 2015 році – 58,6 млн грн, або 0,4% від загальної суми фінансування (рис.2).

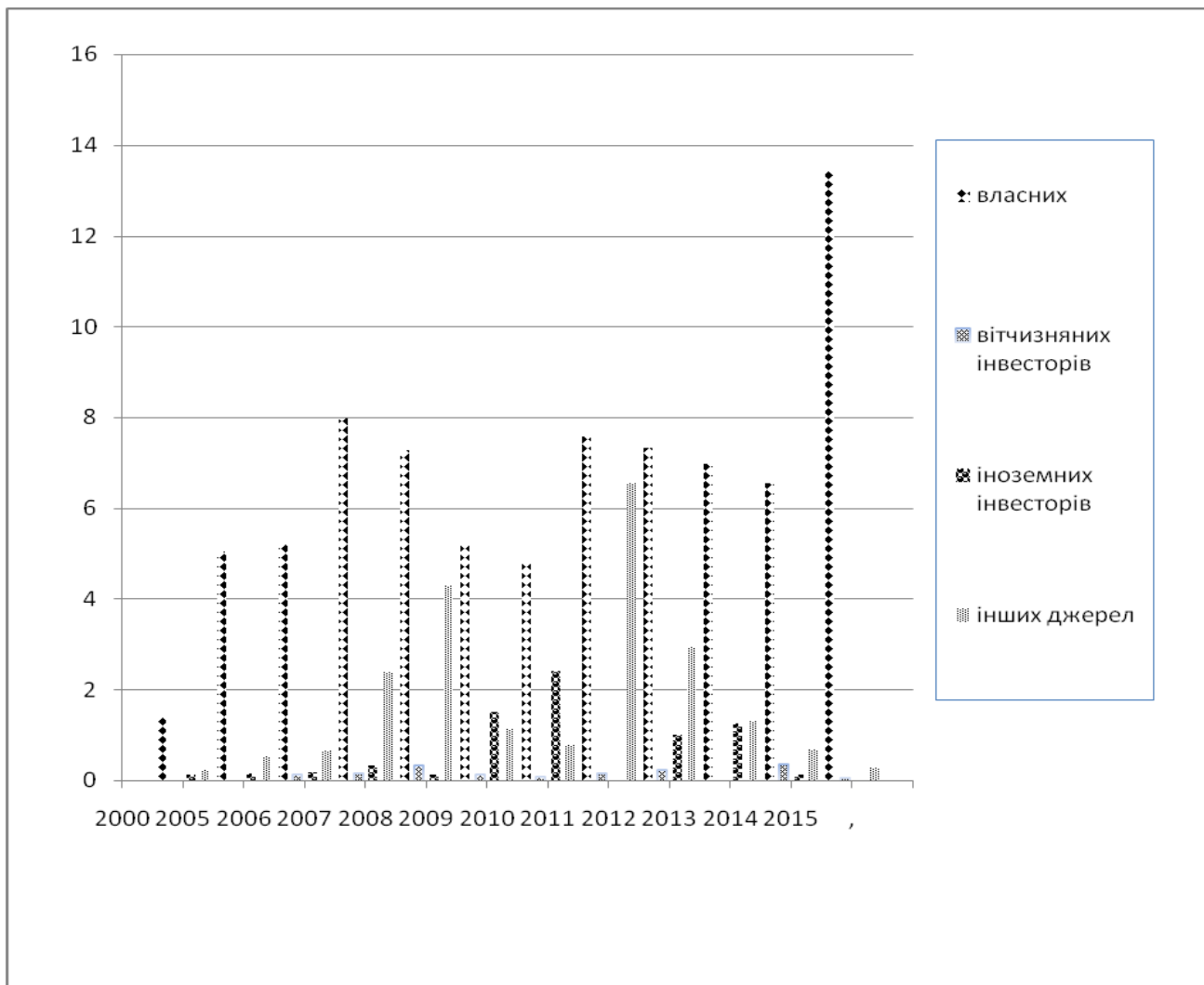

Рис.2. Динаміка фінансування інноваційної діяльності з 2000 по 2015 роки

За теперішньої ситуації потрібно створювати сприятливі умови для фінансування іноземними інвесторами та виділяти більше коштів з бюджету України. Адже без достатніх інвестицій в інновацію неможливо побудувати сильну аграрну країну в часи економічної нестабільності.

Досить складною залишається ситуація в екологічній сфері. Так, нераціональне використання сільськогосподарських земель спричинює зменшення гумусу в ґрунті. Значної шкоди завдає розорювання крутосхилів, височин, пасовищ, вирубування полезахисних чагарників та лісосмуг. Через брак фінансування та новітніх технологій науковці не можуть довести користь від власних теоретичних розробок на практиці.

Разом із тим, як встановлено, для отримання ефекту від інновацій в сільському господарстві витрати на реалізацію інноваційних проектів мають бути вищі у 100 разів від отриманих результатів фундаментальних досліджень. Звідси співвідношення – фундаментальні дослідження : дослідно-конструкторські розробки : промислове освоєння має набувати такого вигляду – 1:10:100. Проте в Україні найменшими фінансовими ресурсами для впровадження інновацій відзначаються високотехнологічні та наукоємні виробництва [5].

Для покращення стану сільського господарства та АПК державою були запропоновані "Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року". Згідно з цим проектом програми були передбачені наступні покращення:

- 1) Рівень винахідницької активності в системі створення інновацій має бути підвищений на 15% у 2015 році та 20% у 2020 році.

- 2) Рівень комерціалізації наукових розробок в аграрній сфері економіки має бути підвищеним на 30% у 2015 році та 35% у 2020 році.
- 3) Кількість аграрних підприємств, які здійснюють технологічні інновації, мають бути збільшені у 6 разів у 2015 році та у 7 разів у 2020 році.
- 4) Питома вага науковців у віці до 40 років має підвищитися до 40% у 2015 році та до 45% у 2020 році.
- 5) Має бути здійснена активізація малого інноваційного аграрного бізнесу у 2015 році до 60%, у 2020 році до 70%.
- 6) Збільшення внутрішніх поточних витрат, за рахунок держбюджету, на виконання наукових та науково-технічних робіт у 2015 році до 1,5%, у 2020 році до 1,7% [6].

Проте цього недостатньо для покращення стану сільського господарства за допомогою інновацій та інвестицій в Україні. Спочатку потрібно реформувати аграрну освіту та науку. Мають бути виконані наступні пропозиції:

- ✓ розробити систему стимулювання одержання аграрної освіти, а також пільг за інноваційні проекти, науково-технічні новації та виділення на них необхідних коштів;
- ✓ розробити та затвердити проекти законодавчих і нормативних актів, які дозволять селянам та орендарям сільськогосподарських земель вигідно реалізовувати продукцію як в Україні, так і за кордоном;
- ✓ при навчанні в аграрних університетах значну роль приділити сталому розвитку сільського господарства й екології;
- ✓ запровадити систему планування та виконання програм науково-технічного характеру під інноваційну модель розвитку галузей АПК;
- ✓ налагодити зв'язок між наукою й виробництвом для ефективного впровадження теорії в практику;
- ✓ гарантувати державну підтримку та належне фінансування при розробці та освоєнні енерго- і ресурсозберігаючих технологій в сільському господарстві.

Далі потрібно просуватися напрямом покращення міжнародного співробітництва. Для цього мають бути виконані наступні пропозиції:

- 1) Проводити щорічні спеціалізовані виставки із залученням міжнародного представництва не лише у столиці, а й містах обласного значення. Зробити доступним відвідування таких заходів кожному зацікавленому фермеру.
- 2) Завершити удосконалення законодавчої бази у сфері інтелектуальної власності. Має бути створена єдина термінологія для суб'єктів міжнародної науково-технічної співпраці.
- 3) Збільшити кількість науковців зі знаннями іноземних мов в аграрній сфері.
- 4) Долучатися до міжнародних аграрних проектів та програм. Брати участь у спільному проведенні міжнародних досліджень стосовно інновацій АПК.
- 5) Сформувати нормативно-правову базу, яка виступить гарантом рівноправного вступу України в науково-технологічний простір країн Європи та всього світу.
- 6) Переорієнтувати зовнішньоекономічну діяльність України з сировинного експорту на високотехнологічний.

Висновки. Таким чином, в Україні один з основних шляхів розвитку сільського господарства є інноваційний. Разом із тим, оскільки на інноваційну сферу у загальному обсязі виробленої продукції припадає 5 – 10 %, то потрібно впроваджувати в життя дієвий ланцюг "наукова ідея – промислова технологія – виробництво продукції, яка має платоспроможний попит".

Для того, щоб забезпечити конкурентоспроможність сільських територій, національної аграрної економіки, відповідних підприємств, впроваджувати проекти на практиці – потрібно залучати інвестиції.

Отже, завдяки інвестиціям в інновації АПК України має реальні шанси стати визнаним лідером з експорту сільськогосподарської продукції.

Список літератури

1. Федун І. Л. Інноваційне забезпечення розвитку сільського господарства : автореф. на здобуття наук. ступеня канд. с.-г. наук / І.Л.Федун. – К., 2007. – 14 с.
2. Про затвердження Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2007 р. № 1158 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1158-2007>
3. Стратегія розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року. Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2013 р. № 806-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/806-2013>
4. Наукова та інноваційна діяльність 1990-2015 : Офіційний веб сайт державної служби статистики Держстат України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
5. Зоряна Герасимів. Проблеми сталого розвитку сільських територій / Зоряна Герасимів // Наукові записки. – 2009. – №1. – С. 150-156.
6. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року / [за ред. Ю.О.Лупенка, В.Я.Месель-Веселяка]. – К.: ННЦ «ІАЕ», 2012. – С. 96-97.

Инвестиции в инновации – залог экономического роста сельского хозяйства в Украине

А. Л. ДЕНЕГА,
старший научный сотрудник НИЦ "Николаевагропромпродуктивность"
В. М. ЧЕРНОРЫБЧЕНКО,
научный сотрудник НИЦ "Николаевагропромпродуктивность"

Рассмотрены базовые понятия об инновациях и инвестициях, доказана невозможность внедрения инноваций без инвестиций, проанализированы государственные программы развития сельского хозяйства. Также предложены пути улучшения развития АПК.

Ключевые слова: инновации АПК, инвестиции АПК, развитие АПК, финансирования АПК, АПК Украины, инновации Украины, инвестиции Украины.

Investments in innovations – deposit growth of agriculture in Ukraine

A DENEGA
Senior Researcher SRC "Nikolaevagropromproduktivnost"
V CHERNORYBCHENKO
SIC "Nikolaevagropromproduktivnost" Researcher

The article discusses the basic concepts of innovation and investment, proved the impossibility of innovation without investment, considered the state program of agricultural development. It is also proposed ways to improve the development of agribusiness.

Keywords: agribusiness innovation, agribusiness investment, the development of agriculture, agribusiness finance, agriculture of Ukraine, innovation, investments in Ukraine.